

mzdy, než byla dosavadní, zato však se při zmenšeném výkonu odstupňuje mzda soustavně nižšími částkami, takže dělník je pak stížen dvojí ztrátou: nižším počtem kusů a nižší jednotkovou sazbou mzdy. Tím se docílí zároveň pro každou práci pečlivého výběru nejzpůsobilějších pracovníků. Veškeré produkty, nástroje i pracovní podmínky jsou arci znormalisovány, všechna práce kontrolována, pracovní program pro celý závod i pro každého dělníka zvláštní kanceláří (planning department) sestaven a dělnictvo v předepsaném postupu pracovním vycvičeno.

Taylorův systém zaváděn byl zvl. v Americe v strojárnách, sklárnách, dolech, ocelárnách, v arsenálech, u železnic, stavebních prací a m. j., dílem s překvapujícími úspěchy hospodářskými. Setkal se arci místy s odporem dělnictva, které shledávalo, že zisky podnikatelů stoupají při něm značněji než výdělky dělnictva. S druhé strany pokládá se taylorism za jediný prostředek, jak udržetli nebo docíliti vysoké mzdy při nezvýšených nebo snížených cenách produktů.

§ 24. Positivní veřejná péče o povznesení drobných živností.

Větší měrou než podporování továrního velkopřumyslu správou veřejnou provádí se v některých státech pozitivní péče veřejné správy o drobné živnosti jakožto součást politiky středostavovské, t. j. zákonodárných i správních opatření směřujících k zachování samostatných středních vrstev výrobních (živnostnictva i rolnictva) a obchodních. Tato t. zv. podpurná, zvelebovací akce živnostenská má za účel udržetli nebo zvýšiti soutěživost řemeslnické výroby v zápase s velkovýrobou a může se díti péčí o lepší technické, komerční i všeobecné vzdělání řemeslníků, podporováním ruchu družstevního, přímou hmotnou podporou výroby a odbytu a organisací úvěru maloživnostenského.

V jednom ze svých nejúčinnějších odvětví, vzdělavacím, byla myšlenka zvelebování živností jasně vytýčena již v l. 1630. filosofem Descartesem, který navrhoval zříditi v Collége royal a v j. místech obecnstvu přístupných velké síně pro řemeslníky jednotlivých oborů s připojenými kabinety (sbírkami všech potřebných nástrojů, v nichž by mistři nebo učitelé, znalí též matematiky a fysiky, vyučovali, odborné zprávy podávali, nové objevy řemeslné činili atd.

V N ě m e c k u byly zvl. v jižních státech (Badensku, Hessen-sku, Virtembersku) již v době přechodu od cechovníctví v pol. 19. stol. zřizovány z e m s k é ú ř a d y ž i v n o s t e n s k é pro řízení a dozor nebo i provádění pozitivní akce na zvelebování živností (v Prusku teprv od r. 1905, v Bavorsku od r. 1907), pečující při zásadním zachování živnostenské svobody se značným úspěchem o účelnický výcvik a výstavky učňovských prací, o mistrovské a tovaryšské kursey, o výstavky strojů, nástrojů a náradí pro maloživností a pod.

U nás rozběhy k pozitivní podpoře maloprůmyslu sledujeme sporadicky již v století 18. se strany státu a znovu a soustavněji v Čechách svépomocně v letech 1830. od založení P r ů m y s l o v é J e d n o t y, jejíž péčí zřízena 1834 veřejná sbírka výtečných výrobků, strojů a nástrojů v Praze, 1835 otevřena dosud stávající veřejná knihovna průmyslová (v týchž letech zakládány první nedělní školy živnostenské po českém venkově) a opět v letech 1860. působením Františka Š i m á č k a a Vojty N á p r s t k a, bez trvalých však účinků, a v tísní nastalé v letech 1870. řemeslnictvo příliš jednostranně volalo po záchraně změnou zákonodárství živnostenského.

Nové období veřejné akce k zvelebování drobných živností a domácího průmyslu zahájeno bylo v Rakousku za vzorem jižního Německa a Švýcarska r. 1892 při »t e c h n o l o g i c k é m m u s e u« vídeňském nejprve státní výstavkou pracovních pomůcek (strojů a nástrojů) pro živnostníky, později akce rozšířena na propůjčování strojů družstvům svépomocným, zakládání a subvencování družstev, zařizování vzorných dílen, kočovní výstavy a kursey, učednické výstavy, administraci vojenských dodávek a j. Agenda zcentralisována tak, že při ministerstvu obchodu a později veřejných prací zřízen byl ústřední státní úřad pro zvelebování ž i v n o s t í, který obstarával nejen živnostensko-zvelebovací agendu správní a organizační, nýbrž i agendu výkonnou pro celé Předlitavsko. Podobně také v U h r á c h jako ústřední vládní orgán živnostensko-zvelebovací působilo technologické průmyslové museum v Pešti.

Poněvadž tento centralismus nevyhovoval potřebám jednotlivých území, zřizovány alespoň v Předlitavsku ve všech korunních zemích, kromě Dalmacie, samosprávné ústavy pro zvelebování živností pro jednotlivé velké obvody, na př. u nás ústavy pro zvelebování živností obchodních a živn. komor v Praze, Liberci, Chebu, Plzni, Hradci Král. a Opavě a zemský úřad pro zvelebování živností při zemské radě živnostenské v Brně, vedle nichž k témuž cíli působila též kra-

jinská m u s e a. Při veškerém počínání musilo býti čítáno se souhlasem a finanční podporou vlády.

V naší republice zamýšlí se (zák. ze 14. dubna 1920 č. 279 sb. z.) zvelebování živností decentralisovati přeměnou dnešních ústavů pro zvelebování živností v Praze a v Brně ve státní (nebo státem pověřené) obvodové ústavy pro zvelebování živností v Čechách, Moravě a Slezsku a zřízení nového státního úřadu zvelebovacího pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, k nimž by se samosprávné ústavy pojily tak jako dříve k ústředí vídeňskému.

V ý k o n n á g e n d a, jež připadne výlučně obvodovým ústavům státním nebo samosprávným, obsahuje zvelebování veškeré živnostenské a domácí výroby a člení se v obory h o s p o d á ř s k ý (úvěr, veřejné dodávky, nákup surovin a prodej výrobků, průmyslové výstavy), t e c h n i c k o - h o s p o d á ř s k ý (výrobní postupy, nákup strojův a pomůcek a zkoušení jejich, zkoušení surovin a polotovarů, výstavy technického rázu), d i d a k t i c k ý (odborné kursy a přednášky, kreslírny, studijní cesty a vycházky), d o r o s t o v ý (podpora mistrovského učení, výstavy prací učňů).

K postátnění pražského ústavu komorního (technologicko-průmyslového musea), jehož činnost (v z d ě l a v a c í — kursy a přednášky v Praze i po venkově, individuální vyučování —, z k u š e b n í — mechanická a chemická — i p o r a d n í ve věcech technických a živnostenských) rozšířila se po státním převratu vlastně na území celé republiky, však dosud nedošlo.

§ 25. Otázka učednická.

I. Již za dob rozkvětu cechovního byl řádný, účelný a soustavný výcvik v dílně vždy jen ojedinelým zjevem, na mistrově svědomitosti závislým (Bücher), avšak při skrovné dělbě práce, pomalosti a obmezenosti výroby, stejnosti a stálosti průmyslové techniky mohl budoucí živnostník to, co musil zanedbat jako učň, dohoniti jako tovaryš za dlouhých let nuceného vandru a zaměstnání pomocnického. Větší technická i umělecká zdatnost řemeslníků dob cechovních měla příčinu v naprosté rozdílnosti poměrů výrobních i odbytových v stol. 16. proti poměrům stol. 19. a 20. Ostatně přemnohé vzácné památky uměleckého průmyslu z těch dob byly produkty nikoliv průměrných řemeslníků cechovních, nýbrž skutečných umělců, od cechu druhdy všelijak pronásledovaných.